

Vjerovatnoća i statistika

Slučajne veličine (promjenljive) diskretnog tipa

1. Slučajna veličina X ima raspodjelu

$$X : \begin{array}{cccc} -1 & 0 & 1 & 3 \\ 0.2 & 0.1 & 0.3 & 0.4 \end{array}$$

Izračunati $P\{X < 2\}$, a zatim naći raspodjelu slučajne promjenljive:

- (a) $Y = 4X$;
- (b) $Y = X^2$;
- (c) $Y = 2X^3 - 2X + 1$.

$$P\{X < 2\} = P\{X = -1\} + P\{X = 0\} + P\{X = 1\} = 0.6.$$

Za preostali dio zadatka koristimo

$$P\{f(X) = y_j\} = \sum_{x_i: f(x_i)=y_j} P\{X = x_i\}.$$

- (a) $\mathcal{R}_Y = \{-4, 0, 4, 12\}$;
 $P\{Y = -4\} = P\{X = -1\} = 0.2$;
 $P\{Y = 0\} = P\{X = 0\} = 0.1$;
 $P\{Y = 4\} = P\{X = 1\} = 0.3$;
 $P\{Y = 12\} = P\{X = 3\} = 0.4$

$$Y : \begin{array}{cccc} -4 & 0 & 4 & 12 \\ 0.2 & 0.1 & 0.3 & 0.4 \end{array}$$

- (b) $\mathcal{R}_Y = \{0, 1, 9\}$;
 $P\{Y = 0\} = P\{X = 0\} = 0.1$;
 $P\{Y = 1\} = P\{X = -1\} + P\{X = 1\} = 0.5$;
 $P\{Y = 9\} = P\{X = 3\} = 0.4$;

$$Y : \begin{array}{ccc} 0 & 1 & 9 \\ 0.1 & 0.5 & 0.4 \end{array}$$

- (c) $X = -1 \implies Y = 1$;
 $X = 0 \implies Y = 1$;
 $X = 1 \implies Y = 1$;
 $X = 3 \implies Y = 49$;
 $P\{Y = 1\} = P\{X = -1\} + P\{X = 0\} + P\{X = 1\} = 0.6$;
 $P\{Y = 49\} = P\{X = 3\} = 0.4$;

$$Y : \begin{array}{cc} 1 & 49 \\ 0.6 & 0.4 \end{array}$$

2. Neka je

$$X : \begin{array}{cccccc} 0 & 1 & 2 & 3 & 4 & \\ 0.1 & 0.2 & 0.3 & 0.2 & 0.2 & \end{array}$$

Naći raspodjelu za

- (a) $Z = \min \{X, 2\}$;
- (b) $Z = \max \{X, 2\}$.

3. Slučajna veličina X ima raspodjelu

$$X : \begin{array}{ccccccccc} 0 & 1 & 2 & 3 & \dots & n & \dots & & \\ \frac{1}{3} & \frac{c}{9} & \frac{c^2}{9^2} & \frac{c^3}{9^3} & \dots & \frac{c^n}{9^n} & \dots & & \end{array} .$$

- (a) Odrediti vrijednost konstante c ;
- (b) Naći $P\{8 \leq X < 29\}$;
- (c) Odrediti raspodjelu slučajne veličine

$$Y = \ln \left(2 + \sin \frac{(2X - 1)\pi}{2} \right) .$$

(a) Kako je X slučajna veličina, to važi $c > 0$, $c/9 < 1$ i

$$1 = \frac{1}{3} + \frac{c}{9} + \frac{c^2}{9^2} + \frac{c^3}{9^3} + \dots + \frac{c^n}{9^n} + \dots .$$

Dobijamo:

$$\frac{2}{3} = \frac{c}{9} \cdot \sum_{n=0}^{\infty} \frac{c^n}{9^n} = \frac{c}{9} \cdot \frac{1}{1 - \frac{c}{9}}$$

odnosno

$$18 = 5c$$

tj.

$$\frac{c}{9} = \frac{2}{5} .$$

Dakle,

$$X : \begin{array}{ccccccccc} 0 & 1 & 2 & 3 & \dots & n & \dots & & \\ \frac{1}{3} & \frac{2}{5} & \frac{4}{25} & \frac{8}{125} & \dots & \frac{2^n}{5^n} & \dots & & \end{array} .$$

(b)

$$P\{8 \leq X < 29\} = \sum_{k=8}^{28} \frac{2^k}{5^k} = \frac{2^8}{5^8} \cdot \frac{1 - \frac{2^{21}}{5^{21}}}{1 - \frac{2}{5}} = \frac{5}{3} \left(\frac{2^8}{5^8} - \frac{2^{29}}{5^{29}} \right) .$$

(c)

$$Y(0) = \ln \left(2 + \sin \frac{-\pi}{2} \right) = 0,$$

$$Y(1) = \ln \left(2 + \sin \frac{\pi}{2} \right) = \ln 3,$$

$$Y(2) = \ln\left(2 + \sin \frac{3\pi}{2}\right) = 0,$$

$$Y(3) = \ln\left(2 + \sin \frac{5\pi}{2}\right) = \ln 3,$$

.....

Dakle, $\mathcal{R}_Y = \{0, \ln 3\}$;

$$P\{Y = \ln 3\} = \frac{2}{5} + \frac{2^3}{5^3} + \frac{2^5}{5^5} + \dots = \frac{2}{5} \cdot \frac{1}{1 - \frac{2^2}{5^2}} = \frac{10}{21},$$

i

$$P\{Y = 0\} = 1 - P\{Y = \ln 3\} = \frac{11}{21}.$$

Slijedi,

Dakle,

$$Y : \begin{array}{cc} 0 & \ln 3 \\ \frac{11}{21} & \frac{10}{21}. \end{array}$$

►

4. Kocka za igru se baca 2 puta. Neka je X zbir palih brojeva. Naći raspodjelu slučajne veličine X .

◄

$$\Omega = \{(i, j) : i, j \in \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}\} \implies |\Omega| = 36.$$

$$\mathcal{R}_X = \{2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12\}.$$

$$P\{X = 2\} = P\{(1, 1)\} = \frac{1}{36};$$

$$P\{X = 3\} = P\{(1, 2), (2, 1)\} = \frac{2}{36};$$

$$P\{X = 4\} = P\{(1, 3), (2, 2), (3, 1)\} = \frac{3}{36};$$

$$P\{X = 5\} = P\{(1, 4), (2, 3), (3, 2), (4, 1)\} = \frac{4}{36};$$

$$P\{X = 6\} = P\{(1, 5), (2, 4), (3, 3), (4, 2), (5, 1)\} = \frac{5}{36};$$

$$P\{X = 7\} = P\{(1, 6), (2, 5), (3, 4), (4, 3), (5, 2), (6, 1)\} = \frac{6}{36};$$

$$P\{X = 8\} = P\{(2, 6), (3, 5), (4, 4), (5, 3), (6, 2)\} = \frac{5}{36};$$

$$P\{X = 9\} = P\{(3, 6), (4, 5), (5, 4), (6, 3)\} = \frac{4}{36};$$

$$P\{X = 10\} = P\{(4, 6), (5, 5), (6, 4)\} = \frac{3}{36};$$

$$P\{X = 11\} = P\{(5, 6), (6, 5)\} = \frac{2}{36};$$

$$P\{X = 12\} = P\{(6, 6)\} = \frac{1}{36}.$$

$$X : \begin{array}{cccccccccccc} 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 & 11 & 12 \\ \frac{1}{36} & \frac{2}{36} & \frac{3}{36} & \frac{4}{36} & \frac{5}{36} & \frac{6}{36} & \frac{5}{36} & \frac{4}{36} & \frac{3}{36} & \frac{2}{36} & \frac{1}{36} \end{array} .$$

5. Kocka za igru se baca četiri puta. Neka je α zbir brojeva dobijenih u prvih dva, a β zbir brojeva dobijenih pri trećem i četvrtom bacanju. Naći vjerovatnoću da jednačina $x^2 - \alpha x + \beta = 0$, ima

- (a) konjugovano–kompleksna rješenja;
- (b) jednaka rješenja.
- (c) realna i različita rješenja;

$$D = \alpha^2 - 4\beta.$$

$$\alpha, \beta : \begin{array}{cccccccccccc} 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 & 11 & 12 \\ \frac{1}{36} & \frac{2}{36} & \frac{3}{36} & \frac{4}{36} & \frac{5}{36} & \frac{6}{36} & \frac{5}{36} & \frac{4}{36} & \frac{3}{36} & \frac{2}{36} & \frac{1}{36} \end{array} .$$

$$\alpha^2 : \begin{array}{cccccccccccc} 4 & 9 & 16 & 25 & 36 & 49 & 64 & 81 & 100 & 121 & 144 \\ \frac{1}{36} & \frac{2}{36} & \frac{3}{36} & \frac{4}{36} & \frac{5}{36} & \frac{6}{36} & \frac{5}{36} & \frac{4}{36} & \frac{3}{36} & \frac{2}{36} & \frac{1}{36} \end{array} .$$

$$4\beta : \begin{array}{cccccccccccc} 8 & 9 & 16 & 20 & 24 & 28 & 32 & 36 & 40 & 44 & 48 \\ \frac{1}{36} & \frac{2}{36} & \frac{3}{36} & \frac{4}{36} & \frac{5}{36} & \frac{6}{36} & \frac{5}{36} & \frac{4}{36} & \frac{3}{36} & \frac{2}{36} & \frac{1}{36} \end{array} .$$

(a)

$$\begin{aligned} P\{D < 0\} &= P\{\alpha^2 - 4\beta < 0\} \\ &= P\{\alpha = 2, \beta \geq 2\} + P\{\alpha = 3, \beta \geq 3\} + P\{\alpha = 4, \beta \geq 5\} + \\ &\quad + P\{\alpha = 5, \beta \geq 7\} + P\{\alpha = 6, \beta \geq 10\} \\ &= \frac{1}{36} \cdot 1 + \frac{2}{36} \cdot \frac{35}{36} + \frac{3}{36} \cdot \frac{30}{36} + \frac{4}{36} \cdot \frac{21}{36} + \frac{5}{36} \cdot \frac{6}{36} \\ &= \frac{310}{36^2}. \end{aligned}$$

(b)

$$\begin{aligned} P\{D = 0\} &= P\{\alpha^2 - 4\beta = 0\} \\ &= P\{\alpha = 4, \beta = 4\} + P\{\alpha = 6, \beta = 9\} \\ &= \frac{3}{36} \cdot \frac{3}{36} + \frac{5}{36} \cdot \frac{4}{36} = \frac{29}{36^2}. \end{aligned}$$

(c)

$$\begin{aligned}
P\{D > 0\} &= 1 - P\{D \leq 0\} \\
&= 1 - P\{D < 0\} - P\{D = 0\} \\
&= 1 - \frac{310}{36^2} - \frac{29}{36^2} = \frac{957}{36^2}.
\end{aligned}$$

►

6. U kutiji se nalazi m bijelih i n crnih kuglica. Iz kutije se (a) sa vraćanjem (b) bez vraćanja izvlači k kuglica. Odrediti raspodjelu slučajne veličine X koja predstavlja broj bijelih kuglica među izvučenima.

◄

(a)

Kako je sastav kutije prije svakog izvlačenja isti, to možemo smatrati da izvodimo k nezavisnih eksperimenata izvlačenja kuglice iz kutije. Neka je A događaj da je izvučena bijela kuglica u pojedinom izvlačenju; $P(A) = \frac{m}{m+n}$.

Slučajna veličina X jednaka je broju pojavljivanja događaja A u nizu od k nezavisnih eksperimenata, (tj. predstavlja broj "uspjeha" u nizu od k nezavisnih eksperimenata), pa je $X : \mathcal{B}\left(k, \frac{m}{m+n}\right)$, odnosno

$$P\{X = \ell\} = \binom{k}{\ell} \left(\frac{m}{m+n}\right)^\ell \left(\frac{n}{m+n}\right)^{k-\ell}, \quad \ell = 0, 1, 2, \dots, k.$$

(b)

$$\Omega = \{\text{"Svi } k\text{-podskupovi skupa od } m+n \text{ elementa"}\} \implies |\Omega| = \binom{m+n}{k}.$$

Događaju $\{X = \ell\}$ odgovaraju k -podskupovi od ℓ bijelih i $k - \ell$ crnih kuglica, pa je

$$P\{X = \ell\} = \frac{\binom{m}{\ell} \binom{n}{k-\ell}}{\binom{m+n}{k}}, \quad \max\{0, k-n\} \leq \ell \leq \min\{m, k\},$$

odnosno $X : \mathcal{H}(m, n, k)$.

►

7. U kutiji se nalazi m bijelih i n crnih kuglica. Iz kutije se po modelu sa vraćanjem izvlači jedna po jedna kuglica do izvlačenja (a) prve bijele kuglice, (b) ℓ -te bijele kuglice. Odrediti raspodjelu slučajne veličine X koja predstavlja broj izvlačenja.

◄

(a) $X : \mathcal{G}\left(\frac{m}{m+n}\right)$,

$$P\{X = k\} = \left(\frac{n}{m+n}\right)^{k-1} \frac{m}{m+n}, \quad k = 1, 2, \dots$$

(b)

$$P\{X = k\} = \binom{k-1}{\ell-1} \left(\frac{n}{m+n}\right)^{k-\ell} \left(\frac{m}{m+n}\right)^\ell, \quad k = \ell, \ell+1, \dots$$

►

8. Čovjek u mraku pokušava da otvori vrata. U džepu ima n ključeva, od kojih samo jedan otključava vrata. Neka je X broj pokušaja do otključavanja. Naći raspodjelu slučajne veličine X .

Neka su ključevi numerisani brojevima $1, 2, \dots, n$ i neka pravom ključu odgovara broj 1.

$$\Omega = \{(x_1, \dots, x_n) : x_i \in \{1, 2, \dots, n\}, x_i \neq x_j, i \neq j\} \implies |\Omega| = n!.$$

Događaj da je pravi ključ izvučen u k -tom pokušaju:

$$A = \{(x_1, \dots, x_n) \in \Omega : x_k = 1\} \implies |A| = (n - 1)!.$$

$$P\{X = k\} = \frac{1}{n}, \quad k = \overline{1, n}.$$

9. Od 5 mjesta u nizu, 3 osobe biraju gdje će sjesti. Seriju čini niz praznih ili zauzetih mjesta. Neka je X slučajna veličina koja je jednaka broju serija. Naći raspodjelu slučajne veličine X .

Označimo sa z zauzeto, a sa p prazno mjesto. Tri mjesta će biti zauzeta, a dva prazna, što znači da kao rezultate eksperimenta dobijamo permutacije multiskupa $\mathcal{M} = \{z^3, p^2\}$. Dakle, imamo $\frac{5!}{3! \cdot 2!} = 10$ različitih rasporeda koji su jednako-vjerovatni:

zzzpp
 zzpzp, zzppz, zppzz
 zpzzp, zpzzp
 pzzzp
 pzzpz
 pzpzz
 ppzzz

Dobijamo

$$X : \begin{array}{cccc} 2 & 3 & 4 & 5 \\ \frac{2}{10} & \frac{3}{10} & \frac{4}{10} & \frac{1}{10} \end{array} .$$

10. Strijelac gađa u metu 2 puta, a onda još onoliko puta koliko je pogodaka postigao u prvoj seriji. Ako su gađanja nezavisna i ako je vjerovatnoća pogotka u svakom pokušaju p , naći raspodjelu slučajne veličine X koja predstavlja broj pogodaka. Kolika je vjerovatnoća događaja da je meta pogodena bar jednom?

Označimo sa 0 promašaj, a sa 1 pogodak.

$$\Omega = \{00, 100, 101, 010, 011, 1100, 1101, 1110, 1111\};$$

Neka je $q = 1 - p$.

$$P\{X = 0\} = q \cdot q = q^2;$$

$$P\{X = 1\} = p \cdot q \cdot q + q \cdot p \cdot q = 2pq^2;$$

$$P\{X = 2\} = p \cdot q \cdot p + q \cdot p \cdot p + p \cdot p \cdot q \cdot q = 2p^2q + p^2q^2,$$

$$P\{X = 3\} = p \cdot p \cdot q \cdot p + p \cdot p \cdot p \cdot q = 2p^3q;$$

$$P\{X = 4\} = p \cdot p \cdot p \cdot p = p^4.$$

$$X : \begin{array}{cccccc} 0 & 1 & 2 & 3 & 4 \\ q^2 & 2pq^2 & 2p^2q + p^2q^2 & 2p^3q & p^4 \end{array} .$$

Važi

$$q^2 + 2pq^2 + 2p^2q + p^2q^2 + 2p^3q + p^4 = (p^2 + pq + q)^2 = (p(p + q) + q)^2 = (p + q)^2 = 1.$$

$$P\{X \geq 1\} = 1 - P\{X = 0\} = 1 - q^2.$$

►

11. n osoba, među kojima su osobe A i B, su na slučajnan način raspoređene na n stolica u nizu. Odrediti raspodjelu slučajne veličine X koja predstavlja broj osoba koje sjede između osoba A i B.

◄

$$\Omega = \{\text{"Sve permutacije skupa od } n \text{ elemenata"}\} \implies |\Omega| = n!.$$

$$\mathcal{R}_X = \{0, 1, 2, \dots, n - 2\}.$$

$$\begin{aligned} P\{X = k\} &= \frac{2 \cdot \binom{n-2}{k} \cdot k! \cdot (n - (k + 2) + 1)!}{n!} \\ &= \frac{2 \cdot (n - k - 1) \cdot (n - 2)!}{n!} \\ &= \frac{2(n - k - 1)}{n(n - 1)}, \quad k \in \mathcal{R}_X. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \sum_{k=0}^{n-2} P\{X = k\} &= \frac{2}{n(n - 1)} \sum_{k=0}^{n-2} (n - k - 1) \\ &= \frac{2}{n(n - 1)} \left((n - 1)^2 - \frac{(n - 2)(n - 1)}{2} \right) \\ &= 1. \end{aligned}$$

►

12. Iz grupe od $2n$ bračnih parova, na slučajnan način se bira grupa od $2n$ osoba. Naći raspodjelu slučajne veličine X , koja predstavlja broj bračnih parova u odabranoj grupi.

◄

$$\Omega = \{\text{"Svi } 2n\text{-podskupovi skupa od } 4n \text{ elemenata"}\} \implies |\Omega| = \binom{4n}{2n}.$$

$$\mathcal{R}_X = \{0, 1, 2, \dots, n\}.$$

$$P\{X = k\} = \frac{\binom{2n}{k} \cdot \binom{2n-k}{2n-2k} \cdot 2^{2n-2k}}{\binom{4n}{2n}}, \quad k \in \mathcal{R}_X.$$

Dokazati da važi:

$$\sum_{k=0}^n P\{X = k\} = \sum_{k=0}^n \frac{\binom{2n}{k} \cdot \binom{2n-k}{2n-2k} \cdot 2^{2n-2k}}{\binom{4n}{2n}} = 1.$$

►

- 13.** Igrači A i B igraju niz partija u igri u kojoj se pobjedniku partije dodjeljuje jedan poen. Vjerovatnoća pobjede u pojedinoj partiji je ista za oba igrača. Pobjednik igre je igrač koji prvi ostvari šest poena, s tim što se, ukoliko je rezultat 6 : 5, igra nastavlja dok jedan od igrača ne ostvari dva poena razlike. Naći raspodjelu slučajne veličine X koja predstavlja ukupan broj poena u igri.

◄

Rezultat 6 : 0 za jednog od igrača:

$$P\{X = 6\} = 2 \cdot \frac{1}{2^6}.$$

Rezultat 6 : 1 za jednog od igrača:

$$P\{X = 7\} = 2 \cdot \binom{6}{1} \cdot \frac{1}{2^7}.$$

Rezultat 6 : 2 za jednog od igrača:

$$P\{X = 8\} = 2 \cdot \binom{7}{2} \cdot \frac{1}{2^8}.$$

Rezultat 6 : 3 za jednog od igrača:

$$P\{X = 9\} = 2 \cdot \binom{8}{3} \cdot \frac{1}{2^9}.$$

Rezultat 6 : 4 za jednog od igrača:

$$P\{X = 10\} = 2 \cdot \binom{9}{4} \cdot \frac{1}{2^{10}}.$$

Rezultat 7 : 5 za jednog od igrača:

$$P\{X = 12\} = \underbrace{\binom{10}{5} \cdot \frac{1}{2^{10}}}_{5:5} \cdot \underbrace{2 \cdot \frac{1}{2^2}}_{2 \text{ poena za pobjednika}}.$$

Rezultat $k + 1 : k - 1$ za jednog od igrača:

$$P\{X = 2k\} = \underbrace{\binom{10}{5} \cdot \frac{1}{2^{10}}}_{5:5} \cdot \underbrace{\left(2 \cdot \frac{1}{2^2}\right)^{k-6}}_{\text{igra se nastavlja: svake naredne dvije partije "AB" ili "BA"} \cdot \underbrace{2 \cdot \frac{1}{2^2}}_{2 \text{ poena za pobjednika}}, \quad k = 6, 7, 8, \dots$$

►

14. Simetričan novčić se baca 6 puta. Naći raspodjelu slučajne veličine X koja predstavlja najveći broj uzastopnih pojavljivanja iste strane.

Strane se pojavljuju naizmjenično: (G, P, G, P, G, P) , (P, G, P, G, P, G) ,

$$P\{X = 1\} = \frac{2}{2^6} = \frac{1}{2^5}.$$

Jedna strana se pojavljuje 6 puta uzastopno: (G, G, G, G, G, G) , (P, P, P, P, P, P) ,

$$P\{X = 6\} = \frac{2}{2^6} = \frac{1}{2^5}.$$

Pet puta uzastopno se pojavljuje jedna strana: (P, P, P, P, P, G) , (G, P, P, P, P, P) , (G, G, G, G, G, P) , (P, G, G, G, G, G) ,

$$P\{X = 5\} = \frac{4}{2^6} = \frac{2}{2^5}.$$

Četiri puta uzastopno se pojavljuje jedna strana. Uočimo da nam kompozicije broja 6 sa najvećim sabirkom jednakim 4 (u ovom slučaju imamo dva multiskupa $\{4^1, 1^2\}$ i $\{4^1, 2^1\}$ - kompozicije broja 6 na sabirke od kojih je najveći jednak 4 su permutacije ovih multiskupova) pomažu da lakše nađemo broj povoljnih uređenih šestorki.

Svakoj kompoziciji odgovaraju po tačno dvije uređene šestorke:

kompoziciji $4 + 1 + 1$ odgovaraju uređene šestorke (P, P, P, P, G, P) i (G, G, G, G, P, G) ;

kompoziciji $1 + 4 + 1$ odgovaraju uređene šestorke (G, P, P, P, P, G) i (P, G, G, G, G, P) ;

kompoziciji $1 + 1 + 4$ odgovaraju uređene šestorke (P, G, P, P, P, P) i (G, P, G, G, G, G) ;

kompoziciji $4 + 2$ odgovaraju uređene šestorke (P, P, P, P, G, G) i (G, G, G, G, P, P) ;

kompoziciji $2 + 4$ odgovaraju uređene šestorke (G, G, P, P, P, P) i (P, P, G, G, G, G) .

Dakle,

$$P\{X = 4\} = \frac{10}{2^6} = \frac{5}{2^5}.$$

Tri puta uzastopno se pojavljuje jedna strana: $(\{3^1, 1^3\}, \{1^1, 2^1, 3^1\}, \{3^2\})$

$$P\{X = 3\} = \frac{22}{2^6} = \frac{11}{2^5}.$$

Dva puta uzastopno se pojavljuje jedna strana: $(\{2^1, 1^4\}, \{2^2, 1^2\}, \{2^3\})$

$$P\{X = 2\} = \frac{24}{2^6} = \frac{12}{2^5}.$$

